

Beleidsnota Archeologie heeft voeten in de aarde gekregen op 6 oktober 2011

*O' Nederland let op uw saech,
Neemt acht op uwer landen staat.
Beschut, beschermt, bevaart uw land.
"Valerius Gedenckclank"
1576*

Inleiding

Sinds 1990 heeft de overheid steeds meer belangstelling gekregen voor het beheer van archeologische resten in onze bodem. Voordien waren het de amateurarcheologen en universiteiten en het ROB (Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek) die zich met het ondergronds verleden bezig hielden. Na de ondertekening van 'Het Verdrag van Malta' is het rijksbeleid gericht op het streven archeologische waarden volwaardig mee te wegen bij beslissingen over de ruimtelijke inrichting van ons land.

Dit is vervat in de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (WAMZ) en de Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO). De zorg voor het bodemarchief ligt daarmee op het niveau van de gemeente en de archeologie moet worden geïntegreerd in het ruimtelijke ordeningsproces. Het bestemmingsplan vervult daarin een centrale rol.

Het doel van de nota is een balans te vinden tussen het provinciale en rijksbeleid inzake archeologie en de gemeentelijke invulling daarvan via het behoud van representatieve delen van het verleden landschap en de archeologische vindplaatsen die daarin verborgen liggen. Dat betekent dat het archeologiebeleid nauw verweven is met de eigen ruimtelijke ambities van de gemeente en andere voornemens op het gebied van ruimtelijke ordening, infrastructuur, landbouw, cultuur, erfgoed/monumenten en toerisme.

Rijksbeleid

Het Rijk draagt nog zorg voor de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA), de Erkenningregeling voor de archeologiebedrijven en het Beroepsregister. De Erfgoedinspectie houdt toezicht op dit alles.

Provinciaal beleid

Vóór 2008 had de provincie een toezichthoudende rol. Deze verschuift naar toetsing van ruimtelijke plannen achteraf en naar stimulering en advisering vooraf. Wanneer een gebied met archeologische waarden onvoldoende planologisch beschermd is kan Gedeputeerde Staten 'archeologische attentiegebieden' aanwijzen. Verder zorgt de provincie voor een provinciaal depot bodemvondsten. Momenteel is dit in Wormerveer gehuisvest en zal verhuizen naar Castricum.

Gemeentelijk beleid

Archeologie is een gemeentelijke verantwoordelijkheid; archeologiegevoelige gebieden dienen opgenomen in bestemmingsplannen; de gemeente mag zelf voorwaarden stellen bij de vergunningverlening bij versterking en de gemeente is verantwoordelijk en aanspreekbaar op haar archeologische beslissingen. Helderheid over dit beleid is een vorm van goed bestuur. Dit betekent dat de gemeente inzicht moet hebben in de archeologische waarden en verwachting binnen de gemeente; dat ze een goed afwegingskader maakt waarin archeologische waarden en ruimtelijke plannen zich tot elkaar verhouden; dat inzichtelijk is wat de financiële consequenties zijn voor alle partijen; en dat ze toeziet op zorgvuldige procedures volgens de KNA.

De gemeente haar beleid is afhankelijk van ambities op gebied van ruimtelijke ordening en erfgoed, de aard en omvang van het bodemarchief en de eigen deskundigheid op archeologiegebied. De gemeente Castricum maakt inmiddels voor haar eigen deskundigheid gebruik van de adviezen van adviseurs archeologie van de Cultuurcompagnie.

De betrokkenen

Dat zijn de zogenaamde 'verstoorders', de archeologen (indien nodig), de erfgoedinspectie, de provincie, de universiteiten de gemeente en de amateurs of vrijwilligers.

Aanvankelijk speelden in Castricum amateurs een zeer belangrijke rol. Zij bezitten in de gemeente de lokale kennis van het bodemarchief. De gemeente kan bijvoorbeeld de voorwaarde opnemen dat een archeologiebedrijf amateurs betreft bij het uitvoeren van het onderzoek. Op locaties, waar geen onderzoek nodig is, kunnen amateurs zelfstandig waarnemingen doen. De gemeente Castricum kan in deze een beroep doen op de amateurs van de Regio Werkgroep Oer-IJ, die bestaat uit vertegenwoordigers van Heiloo, Egmond, Castricum/Akersloot/Limmen, Uitgeest, Heemskerk/Beverwijk en Zaanstad. Velen zijn aangesloten bij de Archeologische Werkgemeenschap Nederland (AWN) en bij de op 9-11-2011 opgerichte afdeling 9 daarvan.

Streefband aardewerk langs Dorpsstraat dateert uit de Late IJzertijd

De periode voor de totstandkoming van een beleidsnota archeologie

Castricum ligt midden in het Oer-IJ. Na het ontstaan van de strandwallen van Akersloot, Boekel en Dorregeest, Limmen tot Alkmaar, waar al in de Vroege Bronstijd en Steentijd is gewoond, slibde in de tijd van Julius Caesar het Oer-IJ (een noordelijke tak van de Rijn) geheel dicht. Er ontstonden hoger gelegen delen in de delta waarop gewoond werd rond het jaar 0 en deze activiteit liet vele inheems-romeinse sporen en vondsten na. Er is daarna rond het jaar 600 in natte tijden gewoond in de duingebieden, waarvan Brabantse landbouw, Wei van Brasser, Doornduyn

De heer van Deelen met zijn echtgenote

en het nog niet gevonden Arem voorbeelden zijn. Er is gewoond op de droger en hoger gelegen delen ofwel geesten zoals de Bakkummergeest rond de Bleumerweg, de geest Heemstede/Oosterbuurt. De bewoning in de riddertijd met monumenten als Kronenburg en locaties in Limmen en Akersloot. De Middeleeuwse bedijkingsgeschiedenis van het gebied is uniek. Castricum behoort dan ook tot de archeologisch meest rijke gebieden van Noord-Holland. Waar de archeologie op Texel onder een dikke laag dekzand uit de ijstijd verborgen ligt, zo kan men in Castricum soms direct onder de graszoden de sporen van bewoning vinden.

De onderzoeksgeschiedenis begon in kern Castricum met de heer D. van Deelen die vondsten deed in Bakkum in zijn tuin aan de Tetburgstraat, in het duingebied, de Oosterbuurt, enzovoorts. Hij publiceerde in het AWN tijdschrift Westerheem in 1953 en daarna. In 1968 richtte hij dan ook de Werkgroep Oud-Castricum op.

Uitgangspunt van de amateurs voor de beleidsnota: Castricum is archeologisch rijk, rijk, rijk!

In 2004 gaf de gemeente in een gesprek met Werkgroep Oer-IJ aan dat ze formeel geen instrument heeft om verstorende grondwerkzaamheden te voorkomen. Dit kan wel als er een cultuurhistorisch beleid komt waarin archeologie geregeld is. De Castricumse nota Cultuurhistorie ging uit van in beginsel ongestoord laten van het bodemarchief. De WG Oer-IJ heeft dan bijna maandelijks overleg met de gemeente over 'verstoringen'. Telkenmale wordt voor de Gemeente en de WG Oer-IJ de behoefte aan een beleidsnota groter.

In 2007 verschenen de eerste (provinciale) beleidsnota's archeologie op het internet. In april van dat jaar was er contact tussen de werkgroep Oer-IJ, de wethouder en betrokken ambtenaren. De amateurs wezen de gemeente steeds op archeologisch waardevolle locaties als er verstoord zou worden. Deze waakhond-functie zou niet nodig moeten zijn.

In juni 2007 was er een discussiebijeenkomst met als onderwerp de interactie tussen lokale organisaties en het archeologie- en ruimtelijk beleid van de gemeenten in het Oer-IJ gebied. De archeoloog, Professor Bloemers hield een betoog met als kern de ambtenaren deelgenoot maken van je enthousiasme.

In januari 2008 wordt weer eens van gedachten gewisseld over de noodzaak van een beleidsnota archeologie. In maart 2008 levert WG Oer-IJ de Gemeente zelfs een opzet voor het organiseren van een regionaal archeoloog die met kennis van zaken de gemeenten kan adviseren. De opzet wordt door de gemeente uitgewerkt.

Op weg naar beleidsnota 1.0

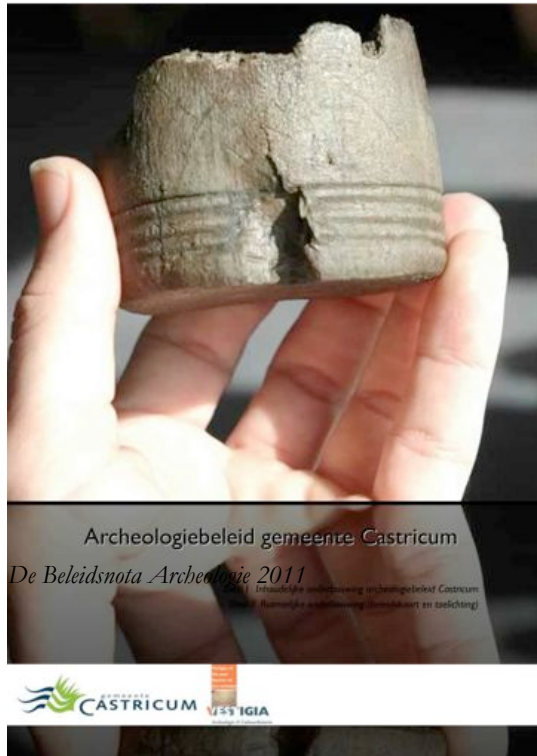
Op 30 september 2008 ontvangt de WG Oer-IJ een email dat het College van B&W op 2 september 2008 besloten heeft tot het verlenen van een opdracht voor het opstellen van een archeologische verwachtingen- en (beleids)advieskaart alsmede een beleidsnota Archeologie aan Vestigia Archeologie & Cultuurhistorie te Amersfoort. De beleidsnota Archeologie moet uiterlijk vóór 1 september 2009 gereed zijn. In mei 2009 wordt meegedeeld dat Vestigia een concept beleidsnotitie heeft ingediend die adviseert inzake archeologie en cultuurhistorie. Deze nota rept over acht geologische zones zoals strandwal, duingebied, etc. en dat er per zone afgesproken kan worden hoeveel m² een vrijstelling van archeologisch onderzoek oplevert en/of welke diepte onder het maaiveld een vrijstelling daarvan oplevert.

Door Mark van Raaij, Ron Duindam en Rino Zonneveld van de WG Oer-IJ is met spoed vóór 1 juli 2009 een reactie opgesteld en met Vestigia en Gemeente besproken. De nota zal worden aangepast.

Op weg naar beleidsnota 2.0

April 2010. De voortgang van de totstandkoming van de beleidsnota Archeologie gaat uiterst moeizaam. Het is een document met een sterk wetenschappelijke inslag en daardoor moeilijk leesbaar en nauwelijks toegankelijk.

Juli 2010. Na veel en langdurig overleg met Vestigia is het uiteindelijk toch gelukt. Er is thans sprake van een "definitief" concept. Het concept 2.0 van de Beleidsnota Archeologie wordt geboren en tijdens een zgn Inloopavond van de Gemeente op 13 december 2010 toegelicht en besproken.

December 2010. De (concept)beleidsnota 2.0 staat op de website van de Gemeente.

Het proces heeft heel wat voeten in de aarde.

De WG Oer-IJ raadpleegt haar leden om formele kritiek schriftelijk bij de Gemeente in te brengen. In deze nota 2.0 constateert de WG Oer-IJ wederom veel 'missers'.

Ook andere instanties en burgers reageren in januari 2011 op de nota.

Een essentieel voorstel van wijziging was het op bepaalde gebieden terugbrengen van de vrijstellingsdiepte van 50 cm beneden het maaiveld naar 40 cm, liefst 30 cm beneden het maaiveld. De WG Oer-IJ heeft de raadsfracties van de gemeente Castricum in een brief laten weten dat de -50cm een bedreiging vormt voor veel archeologisch erfgoed.

In maart 2011 laat B&W weten vast te houden aan de inhoud van de nota. In dezelfde maand wordt er tijdens de Raadsactiviteit door belanghebbenden ingesproken en worden raadsfracties geïnformeerd. Resultaat is dat sommige fracties een amendement willen voorbereiden. In de Raadscaroussel gehouden op 24 maart 2011 is de Beleidsnota Archeologie

door de gemeenteraad behandeld.

In april 2011 geeft de Provincie een signaal af. Er wordt overwogen gebruik te maken van de bevoegdheid tot het aanwijzen van de gehele gemeente Castricum als zogenoemd "Attentiegebied".

De WG Oer-IJ en de WG Oud-Castricum baseerden hun kritiek niet op sentimenten en gevoeligheden maar op (amateur)onderzoek van de archeologie in Castricum sinds 1953. In een R.A.A.P. -rapport uit 1987 staat het volgende: "In grote delen van de ruilverkaveling Limmen-Heiloo zijn de archeologische sporen verdwenen door ontzandingen, veenontginningen en -afgraverijen.....". Dit betekent voor de gemeente Castricum grote zorg voor wat rest.

De gemeenteraad van de gemeente Castricum heeft uiteindelijk en ten langen leste in zijn vergadering gehouden op 6 oktober 2011 besloten tot het definitief vaststellen van de Beleidsnota Archeologie gemeente Castricum 2011. De vrijstellingsdiepte is -40 cm geworden.

Het gemeentelijk beleid in de praktijk

Voor archeologische monumentenzorg is meer nodig dan een beleidsnota. Het gaat om zorgvuldige uitvoering van het beleid. Hoe kan de gemeente de komende jaren het beleid concreet invullen?

De WG Oer-IJ en de WG Oud-Castricum zullen de ontwikkelingen in de archeologie met interesse blijven volgen en mogelijk leiden antwoorden op de bovenstaande vraag in 2015 tot een volwassen beleidsnota.

Bronnen:

Alkemade, M., R.M. van Heeringen, K. Klerks, 2010: Archeologiebeleid gemeente Castricum Deel I Inhoudelijke onderbouwing archeologiebeleid Castricum en Deel II Ruimtelijke onderbouwing (beleidskaart en toelichting). Rapportnummer V634.

Alkemade, M. (red.), 2009: Voorbeeldbeleidsplan Gemeentelijke Archeologische Monumentenzorg, geactualiseerde versie 2.0. Rapportnummer V500.

Bloemers, J.H.F., 2006: Het Oer-IJ: een cultuurhistorische schatkamer voor de toekomst, Amsterdam (brochure).

Voorbeeldbeleidsplan CGA, geactualiseerde versie 2009, Vestigia b.v.

Ravesloot, C., F.A. Perk, 1987: Ruilverkaveling Limmen Heiloo, een archeologische kartering, inventarisatie en waardering, Amsterdam (R.A.A.P. rapport 9).

Weenen, R. van, 2005: De inheems-Romeinse bewoning in het mondingsgebied van het Oer IJ. Een analyse van de thans bekende gegevens over het bewoningspatroon en het maken van een verwachtingskaart, Castricum (scriptie Vrije Universiteit).